

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิธีการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า มีความรุ่งเรืองในทางเศรษฐกิจและสังคม นั้น นักเศรษฐศาสตร์และนักการศึกษาต่างก็มีความเห็นพ้องต้องกันว่า รัฐจะต้องจัดการศึกษาให้กับประชาชนก่อนเป็นอันดับแรกเพื่อเป็นการพัฒนากำลังคน โดยมีความคาดหวังว่า ถ้าประชาชนมีการศึกษาดี มีความรู้เฉลียวฉลาด มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถประกอบอาชีพอย่างไค้ผล มีพละนาามัยสมบูรณ์ มีวัฒนธรรมอันดีงาม และอยู่ในระเบียบวินัยของสังคมแล้วก็จะทำให้ภาวะเศรษฐกิจดี ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข จะเห็นตัวอย่างจากประเทศที่พัฒนาแล้วประชาชนของเขาล้วนแต่ได้รับการศึกษาคี้ทั้งสิ้น¹

ในประเทศที่กำลังพัฒนา การพัฒนากำลังคนถือว่าเป็นสิ่งที้สำคัญที่สุด เพราะคนที้ได้รับการพัฒนาแล้ว หรือผู้ได้รับการศึกษาคี้ จะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ให้มีสภาพที้ดีขึ้น ดังนั้น การศึกษาจึงได้รับความสนใจจากนักวางแผนพัฒนาประเทศมากที่สุด ได้มีการวิจัยพบว่า การลงทุนทางด้านการศึกษาอบรมมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์² ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที้ไปพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจอีกต่อหนึ่ง

¹ สุรัชย์ ยิ้มเกิด, "การศึกษาเพื่อการพัฒนาชุมชน," วารสารเศรษฐศาสตร์ 9 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2522): 80.

² วิทยากร เขียงกุล, "การศึกษากับการพัฒนาสังคม," วารสารเศรษฐศาสตร์ 9 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2522): 41.

ประเทศที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนา เช่น สหรัฐอเมริกา เยอรมัน ญี่ปุ่น ได้มีการลงทุนทางด้านการศึกษาอย่างมาก เลยกทำให้ประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายหันไปลงทุนทางการศึกษา โดยหวังที่จะให้ได้ผลรวดเร็วเหมือนกับประเทศเหล่านั้น แต่ผลที่ออกมาปรากฏว่า ไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร สาเหตุเพราะประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายไม่ได้เข้าใจถึงความต้องการที่แท้จริงของประเทศ โดยมุ่งที่จะผลิตผู้จบการศึกษามากเกินไป และการลงทุนทางการศึกษานั้นถ้ามุ่งเฉพาะแต่ด้านปริมาณเพียงอย่างเดียวก็ไม่ได้หมายความว่า การศึกษาจะช่วยให้ประเทศพัฒนาแต่อย่างใด สิ่งที่สำคัญที่สุดคือคุณภาพทางการศึกษา เพราะฉะนั้น การที่จะลงทุนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์แก่เศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้สูงขึ้นนั้น นอกจากจะอยู่ที่การวางแผนการลงทุนการศึกษาประเภทต่าง ๆ เพื่อผลิตคนที่มีความรู้ทางด้านวิชาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการแล้ว ยังอยู่ที่การพัฒนาให้คนมีความรู้ความสามารถที่จะใช้ประโยชน์จริง ๆ ด้วย

การศึกษาเกี่ยวข้องกับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ คือ

1. ช่วยให้ผู้คล้อยรับการเปลี่ยนแปลงว่าจะต้องเกิดขึ้นในสังคม เพราะทุก ๆ สังคมย่อมมีการพัฒนา หรือเปลี่ยนแปลงจากวิถีชีวิตที่เคยเป็นอยู่ และในทุกสังคมนั้นย่อมมีบุคคลที่ต่อต้านการพัฒนาหรือไม่นิยมการเปลี่ยนแปลง การศึกษาไม่ได้หมายความว่าเฉพาะการถ่ายทอดความรู้อันเป็นการธำรงรักษาของเก่าไว้เท่านั้น แต่ยังนำไปสู่ความสนใจ ทศนคติ ความรู้ใหม่ ๆ ด้วย การศึกษาจึงมีบทบาทต่อการพัฒนาขั้นแรกสุด ด้วยการทำให้บุคคลมีจิตใจกว้างขวางขึ้นกว่าเดิมด้วยการยอมรับว่าของใหม่หรือการเปลี่ยนแปลงเป็นของธรรมดาที่จะต้องเกิดขึ้นไม่ช้าก็เร็ว ไม่มากก็น้อย เพราะฉะนั้น การปิดประตูไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ตนยอมเป็นการฝืนธรรมชาติ และเป็นการจำกัดโอกาสในการเลือกของตนเอง ในบางประเทศ มีปฏิริยาต่อต้านการพัฒนา เพราะการพัฒนา มีลักษณะเป็นสมัยใหม่

(Modernization) มาก ซึ่งเป็นการกระทบกระเทือนต่อสภาพดั้งเดิม เช่น มีการยกฐานะของสตรีให้สูงขึ้น การให้เกียรติและความเคารพต่อผู้เข่าผู้แกนนอยลง ในเรื่องนี้ การศึกษาสามารถมีบทบาทด้วยการปูพื้นฐานแก่นักเรียน (ผ่านการศึกษาระบบ) และประชาชนทั่ว ๆ ไป (ผ่านการศึกษานอกระบบ) ให้มีโลกทัศน์ที่กว้างขวาง ไม่จำกัดอยู่เฉพาะในแวดวงดั้งเดิม ที่เรียกกันว่า "ประเพณี" หรือ "ธรรมเนียม" ¹ การศึกษาสามารถส่งเสริมการพัฒนาโดยช่วยสร้างทัศนคติที่ไม่รังเกียจการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งลัทธิที่หลงใหลในสังคมของตนเอง. (Ethnocentrism) จนกระทั่งเห็นสังคมอื่นเลวหรือน่าเกลียดขี้ (Xenophobia) ไปหมด

2. พัฒนาบุคคลใหม่มีความรู้ความสามารถเพื่อการพัฒนาประเทศ การศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน มีบทบาทโดยตรงอย่างมากในเรื่องนี้ การศึกษาในระบบโรงเรียนจะช่วยสร้างให้คนมีความรู้ความสามารถในด้านประเภทของงานต่าง ๆ การพัฒนาต้องการผู้ที่มีความสามารถทุกประเภท ในบางประเทศแทบจะไม่มีทรัพยากรธรรมชาติเลย แต่ก็สามารถพัฒนาโดยกำลังคน (Manpower) หรือเรียกกันว่า ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) เช่น ประเทศสวีเดน แลนด์ และประเทศสิงคโปร์ ทรัพยากรมนุษย์ไม่ได้หมายความว่าผู้ที่มีประกาศนียบัตร หรือปริญญาสูง ๆ เท่านั้น แต่หมายถึงผู้ได้รับการศึกษาทุกประเภท สามารถช่วยพัฒนาประเทศได้ทั้งสิ้น

3. ผลิตบุคคลที่เข้าใจปัญหาของการพัฒนาอย่างกว้างขวาง ได้แก่

- การเข้าใจจังหวะหรือความช้าเร็วในการพัฒนา เช่น ถ้าสถานะทางสังคมและวัฒนธรรมไม่พร้อม การพัฒนาที่เร่งรีบเกินไปย่อมก่อให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้าน ซึ่งเป็นผลในทางลบ

¹ บรรพต วีระสัย, สังคมวิทยามนุษยวิทยา (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520), หน้า 78.

- ควรเข้าใจว่า การพัฒนาที่ดำเนินไปโดยไม่มี การประเมินผลว่าเป็นประโยชน์ ต่อสังคมส่วนรวมหรือไม่ ทำให้เกิดทิศทางใตงาย

การศึกษาที่สนับสนุนการพัฒนาได้คืจึงน่าจะเป็นการศึกษาที่สร้างผู้นำในด้านต่าง ๆ ซึ่งมีความรู้กว้างขวาง มีวิจาร์ณญาณที่ลึกซึ้งพอสมควร เช่น ถึงแม้จะเป็นนักวิทยาศาสตร์ ก็ควรเข้าใจในเรื่องของสังคมศาสตร์ และอักษรศาสตร์บ้าง ในขณะที่เดียวกันถึงแม้จะเรียนทางอักษรศาสตร์ หรือ สังคมศาสตร์ ก็ควรเข้าใจในเรื่องวิทยาศาสตร์พอสมควร และแยกแยะว่าอะไรเป็นแก่น เป็นเปลือก เป็นกระพี้ ประกอบกับการเป็นคนหนักแน่น ไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ โดยไม่ได้ไตร่ตรองมาก่อน

4. ผลิตบุคคลหรือส่งเสริมให้เกิดบุคคลที่มีความมุ่งมั่นในการพัฒนา เพราะกระบวนการพัฒนาต้องใช้ความพยายามต่อเนื่องกัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ระบบการศึกษา จะช่วยสร้างบุคคลที่มีความรู้ และความมุ่งมั่นในเรื่องการพัฒนา ความมุ่งมั่นในที่นี้หมายถึง การมีจิตใจจดจ่อ ไม่ย่อท้ออุปสรรค อีกทั้งยึดหลักประโยชน์ของคนหมู่มากเป็นสำคัญ ความมุ่งมั่นนี้ ได้แก่

- ความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้ประสบผลสำเร็จ
- การคำนึงถึงผลแห่งการพัฒนามาจะตอถึงประชาชนโดยทั่วไป

วิธีการที่จะบรรลุจุดหมายนั้นมีมากมาย แต่แนวทางหนึ่งในการพัฒนาคือการมุ่งที่จะสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (Basic Need) ของมนุษย์เป็นอันดับแรก ซึ่งได้แก่¹

1. อาหาร ไม่ใช่เพียงอาหารที่พอประทังชีวิต แต่ควรเป็นอาหารที่ถูกสุขลักษณะ และยังมีหมายรวมถึงน้ำดื่ม และน้ำใช้ด้วย
2. เครื่องนุ่งห่ม ความจำเป็นเบื้องต้นแรกคือการมีเสื้อผ้าที่ให้ความอบอุ่นเพียงพอ ซึ่งหมายรวมถึงที่นอน หมอน มุ้ง ฯลฯ

¹ บรรพต วีระสัย, "การศึกษากับการพัฒนา," วารสารครูศาสตร์

3. ยารักษาโรค หมายถึงการได้รับบริการทางสุขภาพทั้งในค้ำร่างกายและจิตใจ ในชีวิตสมัยใหม่หมายถึงการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย หรือปลอดภัยจากมลภาวะ (Pollution) ต่าง ๆ

4. ที่อยู่อาศัย ได้แก่ บ้านเรือน ชายคาที่อยู่อาศัยสามารถกักแดด กันฝน พายุได้

เมื่อหันมาพิจารณาคุณภาพของสังคมไทย จะเห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอาศัยอยู่ในชนบทถึงร้อยละ 70-80² ชนบทไทยมีความล้าหลังเกือบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การสาธารณสุข และการศึกษา ปัญหาที่สำคัญที่สุดของชนบท ได้แก่ ปัญหาเรื่องการทำมาหากิน อาชีพหลักของชาวชนบท ได้แก่ การเกษตรกรรม การศึกษาให้กับประชาชนในชนบทซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของชนบทนั้น เป็นความจำเป็นรีบด่วนของรัฐ รัฐจึงควรมีโครงการศึกษาสภาพของชนบทอย่างจริงจัง และจำเป็นต้องทบทวนแนวทางที่ดำเนินการอยู่ในเรื่องต่อไปนี้คือ

1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพความต้องการในด้านการศึกษาของประชาชนในชนบทไทย

2. กำหนดบทบาทของโรงเรียนให้แน่ชัด โดยควรกำหนดในลักษณะที่โรงเรียนสามารถปฏิบัติได้คือ การศึกษาวิชาสามัญเป็นหน้าที่ของโรงเรียนเอง แต่การศึกษาค้นคว้าวิจัย หน่วยงานอื่น ๆ เช่นกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม น่าจะทำได้ดีกว่าโรงเรียน กิจกรรมด้านอาชีพ โรงเรียนควรจะเป็นหน่วยประสานงานและการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้

¹บรรพต วีรสัย, "การศึกษากับการพัฒนา," หน้า 29.

²พิทยา สายหู, การสัมมนาระดับชาติเรื่องการจัดการศึกษาให้เข้ากับความต้องการของชาวชนบท (ม.ป.ท., 2513), หน้า 22.

3. เน้นการพัฒนาแนวความคิดใหม่มากขึ้น การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เน้นวิชาประเภททำเป็น เช่น วิชาช่างสาขาต่าง ๆ การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น วิชาการต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็น แต่น่าจะเพิ่มในส่วนที่ช่วยพัฒนาแนวความคิดในเรื่องการอยู่ร่วมกัน การเป็นผู้นำ การทำงานร่วมกัน วิธีการแก้ปัญหาของชุมชน เพราะวิชาประเภทหลังนี้จะช่วยให้ราษฎรในชนบทสามารถช่วยตัวเองได้เมื่อโครงการพัฒนาของรัฐบาลโค่นล้มลง

จากการวิเคราะห์ลักษณะสังคมไทย จะพบว่า สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม มีชีวิตความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับอาชีพการเกษตร ดังนั้น แนวทางในการจัดการศึกษาควรจะเป็นดังนี้¹

1. การศึกษาที่พึงประสงค์ จะต้องยึดการศึกษาที่ส่งเสริมอาชีพการเกษตรเป็นหลัก การศึกษาคควรส่งเสริมความรู้ ความคิด ทักษะ และทัศนคติที่ดีต่ออาชีพการเกษตร เข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชน นำความรู้และทักษะมาใช้แก้ไขปัญหาและเสริมสร้างชีวิตและสังคมให้ดีขึ้นโดยกลมกลืนกับสภาพท้องถิ่น

2. รัฐจะต้องจัดการศึกษาเพื่อสร้างสำนึกในความเป็นคนไทยร่วมกัน ความเป็นครอบครัว และการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ช่วยพัฒนาระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมแบบสังคมไทย มีความสำนึกในหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคม

3. รัฐต้องจัดการศึกษาเพื่อมุ่งประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยจะต้องจัดการศึกษาภาคบังคับให้ทั่วถึงทุกตำบล และหมู่บ้านเป็นอันดับแรก และการจัดการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับการศึกษาโดยเท่าเทียมกัน

4. การจัดการศึกษาภาคบังคับต้องเป็นการจัดให้เปล่า รวมทั้งจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนที่จำเป็นแก่นักเรียนอย่างพอเพียงด้วย โรงเรียนประชาบาลทุกโรงเรียนที่อยู่ใน

¹ รุ่ง แก้วแดง, การสัมมนาระดับชาติเรื่องการจัดการศึกษาให้เข้ากับความ
ต้องการของชาวชนบท (ม.ป.ท., 2513) หน้า 73.

ชนบทควร เปลี่ยนให้เป็นโรงเรียนชุมชน เพื่อให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการ-ศึกษา และให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการให้บริการความรู้ ข่าวสารต่าง ๆ แก่คนทุกเพศทุกวัยในชุมชนนั้น

โดยหลักการดังกล่าว ชุมชนจึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับโรงเรียน เพราะโรงเรียนเป็นสถาบันพัฒนาคน ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีดังต่อไปนี้คือ ¹

1. เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งคัดเลือกคนให้กับชุมชน (School as a Sorting and Selecting Agency) เนื่องจากโรงเรียนตั้งขึ้นตามความต้องการของคนในชุมชน โรงเรียนจึงมีหน้าที่รับพัฒนาคนจนกว่าจะถึงเวลาอันสมควร หรือมีความรู้ความสามารถพอสมควร โรงเรียนจึงปล่อยให้คนเหล่านั้นออกไปสู่ชุมชน ทั้งที่เป็นชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่และชุมชนที่ห่างไกลออกไป
2. เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาคนให้ชุมชน (School as a Socializing Agency) ในขบวนการสังคมนิยม (Socialization Process) โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงคนได้มากกว่าครอบครัว จากการที่เด็กอยู่ในโรงเรียนเป็นเวลานาน และโรงเรียนจัดสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าได้ทุกวัน โรงเรียนจึงสามารถเปลี่ยนแปลงและหล่อหลอมพฤติกรรมของเด็กให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชนได้มาก
3. เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งรวมวิชาสาขาต่าง ๆ (Collecting of Disciplines) โรงเรียนเตรียมพร้อมที่จะจัดสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าให้แก่เด็กเรียนที่จะไปเป็นสมาชิกของชุมชน จึงจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องรวมครูที่มีความรู้ความสามารถในวิชาสาขาต่าง ๆ ไว้ หากโรงเรียนเป็นของชุมชนที่แท้จริง โรงเรียนจะมีบุคคลที่มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะอำนวยความสะดวกแก่ชุมชน

¹ สุทธิชัย นิมเกิด, "การศึกษากับการพัฒนาชุมชน," หน้า 82.

4. เพราะโรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรม (School as a Cultural Transmission) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

5. เพราะโรงเรียนเป็นศูนย์รวมของชุมชน (School as a Community Center) โรงเรียนเป็นสมบัติของส่วนรวมในชุมชน มีอาคาร และบริเวณพอที่จะเป็นที่ประชุมหรือประกอบพิธีต่าง ๆ ได้ เช่น การสัมมนา การจัดงานประจำปี ตั้งค่ายลูกเสือ๓ ขาวมาวัน

6. เพราะว่าโรงเรียนและชุมชนมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ทั้งจุดมุ่งหมายที่กำหนด อย่างเป็นทางการ และกำหนดอย่างไม่เป็นทางการ ทั้งโดยวัฒนธรรมประเพณี และโดยสามัญสำนึกให้โรงเรียนและชุมชนมีจุดหมายของกฎปฏิบัติงานที่ตรงกัน คือ การพัฒนาคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ (Perfect Man) สามารถจัดชุมชนและการดำรงชีวิตในชุมชนได้อย่างเป็นปกติสุข¹

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เปิดโอกาสให้ครูเข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น โดยเฉพาะครูสังคมศึกษาซึ่งได้ชื่อว่าเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบโดยตรง (Unique Responsibility) ในการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีที่ประเทศต้องการ เป็นครูแนวทางที่จะปฏิบัติตนให้เหมาะสมในสังคม² เพราะหน้าที่ของครูในปัจจุบันนั้นไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะแต่การสอนหนังสือเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป ครูมีหน้าที่หลายประการคือ

1. หน้าที่ต่อโรงเรียน ครูต้องรักษาระเบียบวินัย ดูแลความประพฤติของนักเรียนโดยทั่วไปโดยไม่ตอ้งมีคำสั่ง ช่วยในกิจกรรมของโรงเรียน และนำเสนอความคิดเห็น

¹ สุพิชญา ชีรกุล, การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2521), หน้า 42.

² Allen Jack, The Teacher of Social Studies (The National Council for the Social Studies, 1952), p. 2.

ในที่ประชุม รักษาชื่อเสียงของโรงเรียน ให้ความร่วมมือประสานงานกับครูอื่น ๆ มีการติดต่อกับผู้ปกครองนักเรียน

2. หน้าที่ต่อนักเรียน ครูให้วิชาความรู้แก่นักเรียน ดูแลความประพฤติ อบรมชักจูงเด็กในทางที่ดี สร้างบุคลิกลักษณะที่ดีแก่เด็ก กวดขันความมีระเบียบวินัย สอนให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ชี้แนวทางปฏิบัติให้เหมาะสมกับกาลเทศะ แนะนำให้เด็กรู้จักช่วยตนเอง แก้ไขปรับปรุงเด็กให้มีความประพฤติเหมาะสม มีการติชม ทำโทษเป็นตัวอย่างแก่เด็กในทางตรงและทางอ้อม¹

นอกจากหน้าที่ภายในโรงเรียนที่มีต่อ โรงเรียน นักเรียนแล้ว ครูสังคมศึกษายังมีหน้าที่ต่อสังคมภายนอกด้วย โดยการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้ปกครอง ประชาชน ช่วยให้เขาเข้าใจเป้าหมายของโรงเรียน และยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาเด็กไปในแนวทางเดียวกัน ความร่วมมือนี้อาจจะเกิดจาก

1. การจัดโปรแกรมของโรงเรียนให้สนองกับความต้องการของชุมชน
2. ทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครองของเด็กเข้าใจว่า การให้งานหรือการบ้านเป็นไปเพื่อส่งเสริมสิ่งที่เด็กเรียน ไม่ใช่เพิ่มภาระให้เด็ก
3. ครูและผู้ปกครองอาจจะนำข้อติชม หรือขอเสนอแนะของแต่ละฝ่ายไปใช้ในทางสร้างสรรค์ เพื่อแก้ไขในการปรับปรุงเด็กร่วมกัน²

จากรายงานคณะกรรมการวางแผนการปฏิรูปการศึกษา ในเรื่องเกี่ยวกับบทบาทของครู กล่าวว่ ข้อ 10. ครูควรมีความรู้ และความสนใจในการ เกษตรพอที่จะเข้าใจและสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการ เกษตรในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ข้อ 11. ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยในชุมชน โดยประพฤติตนเป็นแบบอย่างและชักนำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามโอกาสอันเหมาะสม ข้อ 13. หาโอกาสเข้ามีส่วนร่วมโดยเต็มใจ

¹ มุกดา เขียวสุขเกษม และคณะ , "การผลิตครู," ปฐมนิเทศทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2515, หน้า 70 - 71.

² Glenn Myers Blair, Education Psychology (New York: The Macmillan Company, 1962), pp. 588 - 606.

ในกิจกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่น อุทิศตนเป็นที่ปรึกษาหรือช่วยแก้ปัญหาของท้องถิ่น เพื่อสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในท้องถิ่น¹ ดังนั้น ครูจึงต้องทำความเข้าใจกับชุมชนซึ่งนักเรียนอาศัยอยู่ พยายามทุกอย่างที่จะให้โรงเรียนได้รับใช้ชุมชนและสังคมส่วนรวม² เพื่อที่จะได้รับทราบปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน หาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและสังคม เพราะไม่มีใครที่จะเหมาะสมกับบทบาทในการก่อรูปร่างความเป็นชาติได้คือ เยาวชน และในบรรดาครูทั้งหลายก็ไม่มีใครเหมาะสมเท่ากับครูสังคมศึกษา³

บทบาทของครูสังคมศึกษาดังกล่าว จะสามารถสร้างบุคคลที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาทุกอย่างของมนุษย์ได้ และช่วยให้เขาได้พัฒนาค่านิยม ทัศนคติ มโนทัศน์ และทักษะที่จะทำให้เขาสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเหมาะสม⁴

การวิจัยครั้งนี้จึงมีจุดมุ่งหมายในการที่จะศึกษาความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของตนในการพัฒนาชุมชน ว่าในปัจจุบันครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาได้ตอบสนองความต้องการของชุมชนและสังคมที่จะให้ครู เข้ามามีบทบาทมากขึ้นเพียงใด และครูสังคมศึกษาเองได้มีบทบาทอย่างไรบ้างในการที่จะทำให้ชุมชนก้าวไปสู่คำว่า "พัฒนา"

¹ คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, รายงานเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ. (ณ ศูนย์การทหารราบ, 2517), หน้า 172.

² "Standard for Social Studies," Social Education 35 (November 1971): 850.

³ Walter E. Washington, "What can Social Studies Teacher Do to Improve the Urban Environment?" Social Education 33 (October 1969): 676.

⁴ George L. Fresh, "Environmental Crisis: Lodestone for the Social Studies," Social Education 35 (January 1971): 54.

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษา เกี่ยวกับบทบาทของตนในการพัฒนาชุมชนในคาบต่าง ๆ ใดแก ทางด้านสังคม ทางด้านเศรษฐกิจ ทางด้านการศึกษา และทางด้านการเมือง
2. เพื่อศึกษาบทบาทของครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาในการปลูกฝังค่านิยมของชุมชนให้กับนักเรียน ใดแก ค่านิยมในด้านศีลธรรมจรรยา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเสียสละ การบำเพ็ญประโยชน์ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ฯลฯ
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษา เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนทั่ว ๆ ไปของไทย
4. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษา เกี่ยวกับวิธีการแก้ไขปัญหาของชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษา เกี่ยวกับบทบาทของตนในการพัฒนาชุมชน โดยมีขอบเขต ดังนี้

1. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษา ทุกคนที่อยู่ในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
2. โรงเรียนในกลุ่มตัวอย่าง เป็นโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตการศึกษา 8 เท่านั้น
3. โรงเรียนในกลุ่มตัวอย่าง เป็นโรงเรียนที่อยู่ในโครงการ ค.ม.ส., ค.ม.ภ. และ ม.พ.ช. รวมกันโดยสุ่มมาจังหวัดละ 3 โรงเรียน รวมทั้งหมด 24 โรงเรียน
4. โรงเรียนในกลุ่มตัวอย่าง เป็นโรงเรียนที่สอนระดับ ม.1 - ม.ศ.3 และระดับ ม.1 - ม.ศ.5

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาจากเอกสาร หนังสือ วารสาร บทความในหนังสือพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามสำหรับครูสังคมนศึกษา

2. สร้างแบบสอบถามจำนวน 1 ชุด สำหรับครูสังคมนศึกษา โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นครูสังคมนศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ค่า แบ่งเป็น 3 ด้านคือ เกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมนศึกษาในการพัฒนาชุมชนในคานต่าง ๆ ได้แก่ ทางคานสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และการเมือง, เกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมนศึกษาในการปลูกฝังค่านิยมของชุมชนให้แก่นักเรียน, และเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนทั่ว ๆ ไปของไทย

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามข้อเสนอแนะของครูสังคมนศึกษาในการแก้ไขปัญหาคานชุมชน ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (open - ended)

3. นำแบบสอบถามไปให้ครูทรงคุณวุฒิ 5 ท่านตรวจแก้ไขข้อบกพร่อง แล้วนำไปทดลองใช้กับครูสังคมนศึกษา จำนวน 15 คนที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากร แล้วนำผลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามในคานภาษา และความชัดเจนของข้อความให้มีความเหมาะสมและรัดกุมยิ่งขึ้น เพื่อนำไปใช้กับประชากรจริงต่อไป

4. การเลือกตัวอย่างประชากรเป็นการเลือกแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ดังนี้

4.1 สุ่มโรงเรียนในเขตการศึกษา 8 มาจังหวัดละ 3 โรงเรียน (รวม 24 โรงเรียน)

4.2 ใ้ครูสังคมนศึกษาทุกคนในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างเป็นตัวอย่างประชากร

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลตามสถานภาพของผู้ตอบโดยใช้คาร์ยละเอียด

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลตามความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาชุมชนในคานสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และการเมือง, บทบาทในการปลกดันคานิยมของชุมชนแก่นักเรียน และเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยใช้คามัชฉิมเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.3 ลำดับความคิดเห็นแบบปลายเปิดตามความถี่ และเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางและอธิบายประกอบ

ขอกถลลเบ็องถน

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยถือว่าคำตอบที่ได้จากแบบสอบถามของครูสังคการศึกษาเป็นคำตอบที่เชื่อถือได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ครูสังคการศึกษา หมายถึง บุคคลผู้ทำการสอนวิชาสังคการศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 8

โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 8 หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกองโรงเรียนรัฐบาล กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตการศึกษา 8

การพัฒนาชุมชน หมายถึง การกระทำใด ๆ ก็ตามที่จะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง หรือส่งเสริมความก้าวหน้าของชุมชนทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การเมือง และวัฒนธรรม

สังค หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มกอนภายในชุมชน มีความสัมพันธ์ต่อกัน มีลักษณะการดำเนินชีวิตที่คล้ายคลึงกัน

วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งรวมของ ความรู้ ความคิด ความเชื่อถือ ความสามารถ คิดปถาง ๆ รวมทั้งกฎ ระเบียบประเพณีของบุคคลในสังค

เศรษฐกิจ หมายถึง การมีอยู่เสมอซึ่งอาหาร เครื่องใช้ อุปกรณ์บำรุงความสุข และการอยู่อย่างปราศจากภัยต่าง ๆ

การเมือง หมายถึง แบบแผนความสัมพันธ์ของมนุษย์อันเกี่ยวข้องกับอำนาจและการบังคับใช้ปฏิบัติตาม

คานิยม หมายถึง การยอมรับนับถือและพร้อมที่จะปฏิบัติตามคุณค่าที่คนหรือกลุ่มคนมีอยู่ต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งไม่ทำการประเมินคุณค่าแล้วอย่างรอบคอบ เป็นเครื่องบอกทิศทางและความประพฤติกของคนในสังคมนั้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สถาบันฝึกหัดครูอาชีพจัดการวิจัยเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ผู้บริหารอาชีพจัดการวิจัยเป็นแนวทางในการกำหนดและส่งเสริมบทบาทในด้านการพัฒนาชุมชนของครูสังคมศึกษา
3. ครูสังคมศึกษาจะได้นำผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงบทบาทของตนในด้านการพัฒนาชุมชน
4. นักการศึกษาและผู้สนใจอาชีพใช้เป็นแนวทางในการวิจัยต่อไป

ความจำกัดในการวิจัย

ควรวิจัยครั้งนี้อาจจะได้ผลไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร เนื่องจากเหตุผลต่อไปนี้

1. ผู้ตอบแบบสอบถามอาจจะตีความหมายของแบบสอบถามบางข้อ ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. ผู้ตอบแบบสอบถามคือครูสังคมศึกษา อาจจะตอบแบบสอบถามด้วยความไม่เต็มใจ หรือไม่จริงใจ
3. ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ไม่ใช้ตัวแทนของครูทั่วประเทศ